

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ปฏิสนธิ—การสืบต่อเฉพาะ (ต่อจากจุติจิต), ปฏิสนธิ”

คำว่า ปฏิสนธิ [อ่านตามภาษาบาลีว่า ปะ - ตี - สัน - ทิ] แปลว่า การสืบต่อเฉพาะ (ต่อจากจุติจิต) แปลทับศัพท์เป็น ปฏิสนธิ มุ่งหมายถึงจิตขณะแรกในชาตินี้ที่เกิดขึ้นเป็นไปต่อจากจุติจิตของชาติก่อน เพราะจิตเกิดดับสืบต่อกันอย่างไม่ขาดสาย เมื่อจุติจิตในชาติก่อนเกิดแล้วดับไป ก็ย่อมเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไป คือปฏิสนธิจิตในภพใหม่ เกิดสืบต่อทันทีโดยไม่มีจิตอื่นคั่นเลย เป็นปกติสำหรับผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ที่ยตายแล้วก็ต้องเกิดอีก ปฏิสนธิจิตเป็นผลของกรรม ถ้าเป็นผลของกรรมดี (กุศลกรรม) ก็ทำให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิ แต่ถ้าเป็นผลของกรรมที่ไม่ดี (อกุศลกรรม) แล้ว ก็ทำให้เกิดในอบายภูมิ, อกุศลกรรมเป็นเหตุให้เกิดในสุคติภูมิไม่ได้ และกุศลกรรมก็เป็นเหตุให้เกิดในอบายภูมิไม่ได้ ความจริงเป็นอย่างไร ก็เป็นจริงอย่างนั้น ดังข้อความจาก มโนรทปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ทสมสูตร ว่า

“ด้วยว่า ชื่อว่าปฏิสนธิในสวรรค์ด้วยอกุศล ไม่มี, และปฏิสนธิในอบายด้วยกุศล ก็ไม่มี

สมจริงดังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดาหรือมนุษย์ ก็หรือว่าสุคติเหล่าใดเหล่าหนึ่งอย่างอื่น ย่อมไม่ปรากฏด้วยกรรมอันเกิดแต่โลภะ อันเกิดแต่โทสะ และเกิดแต่โมหะ, โดยที่แท้ นรก กำเนิดดิรัจฉานเปรตวิสัย (เกิดเป็นเปรต) หรือทุคติเหล่าใดเหล่าหนึ่งแม้อื่น ย่อมปรากฏด้วยกรรมอันเกิดแต่โลภะ เกิดแต่โทสะ และเกิดแต่โมหะ”

เรื่องของการเกิด เป็นเรื่องของผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่อย่างแท้จริง เพราะยังดับอวิชชา ความไม่รู้ และโลภะความติดข้องต้องการไม่ได้ เมื่อจุติจิตเกิดแล้วดับไป ปฏิสนธิจิตก็เกิดสืบต่อทันที การเกิดในอบายภูมิ ๔ (ภูมิที่ปราศจากความเจริญ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน) นั้นล้วนเป็นผลของอกุศลกรรม เป็นผลของกรรมฝ่ายดำทั้งนั้น เพราะเหตุย่อมสมควรแก่ผล กรรมฝ่ายดีจะให้ผลเป็นสิ่งที่ไม่งั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม กรรมฝ่ายดำหรืออกุศลกรรม จะให้ผลเป็นสิ่งที่ดี ที่น่าปรารถนานั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะเหตุว่า กุศลกรรมให้ผลเป็นสุข อกุศลกรรมให้ผลเป็นทุกข์ กรรมใดที่ได้กระทำแล้วก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดผล คือวิบากแก่ผู้กระทำ กรรมนั้นตามควรแก่โอกาสของกรรมนั้นๆ ผู้กระทำความกรรมจึงเป็นผู้รับผลของกรรม โดยมีกรรมเป็นกำเนิด คือเป็นเหตุให้เกิดในสุคติภูมิ หรืออบายภูมิ ตามสมควรแก่กรรม เมื่อเกิดมาแล้วก็มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เพราะเหตุว่า เมื่อถึงโอกาสของอกุศลกรรมให้ผล ขณะนั้นก็มีอกุศลกรรมเป็นพวกพ้อง ทำให้ได้รับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาประการต่างๆ ประสบกับความวิบัติต่างๆ โดยไม่มีใครทำให้เลย ในทางตรงกันข้าม เมื่อถึงโอกาสของกุศลกรรมให้ผล ก็ทำให้ได้รับสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ในชีวิตประจำวัน

ขอกล่าวถึงการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้ยากแสนยาก มีข้อคิดที่น่าพิจารณา คือการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้เจริญกุศลทุกประการ เนื่องจากว่าภูมิมนุษย์เป็นภูมิที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญกุศลได้ทุกประการ ทั้งในเรื่องของทาน การให้ การสละวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ในเรื่องของศีล การรักษากาย วาจา ให้เป็นปกติเรียบร้อยดีงาม เว้นในสิ่ง

ที่ควรเว้น และกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ รวมถึงการอ่อนน้อมถ่อมตน และการชวนชวายกระทำในสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วในเรื่องของภาวนา ซึ่งเป็นการอบรมเจริญปัญญา ก็มีด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมจากผู้ที่เข้าใจพระธรรมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เพื่อความเข้าใจในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น บุคคลผู้ที่อ่อนประพฤติดุปฏิบัติตามได้อย่างนี้ ชีวิตย่อมจะมีค่า ไม่สูญเปล่า และไม่เสียหายเกิดเลยที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วได้กระทำในสิ่งที่ควรทำซึ่งเป็นประโยชน์และจะเป็นที่พึงให้แก่ตนเองได้อย่างแท้จริง

แต่ถ้าหากไม่ได้เป็นอย่างนี้ กลับเป็นตรงกันข้ามจากที่กล่าวมา ย่อมเป็นไม่ใช่สิ่งที่ดีอย่างแน่นอน เพราะเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว แต่ไม่ได้ประโยชน์จากความเป็นมนุษย์ที่ตนควรได้ เป็นผู้ประมาท มัวเมา ประกอบแต่อกุศลกรรมสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (ขณะนั้นตนเองก็เดือดร้อนเพราะถูกอกุศลแผดเผาคลุ้มคลั่ง) ในขณะที่กระทำอกุศลกรรมแต่ละครั้งนั้น แท้กับว่าสาปแช่งตนเอง ทำให้ตนมีความตกต่ำในภพข้างหน้า ที่ไปของบุคคลที่กระทำอกุศลกรรมบ่อยๆ เนื่องจากนั้น มีเพียงอบายภูมิ ซึ่งเป็นภูมิที่มีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างเดียว ที่เปิดประตูรออยู่เสมอ บุคคลประเภทดังกล่าวนี้ เป็นผู้เสียหายเกิดจริงๆ ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะเอาอย่าง-เป็นอย่างบุคคลประเภทนี้ จึงเป็นเครื่องเตือนใจที่ดีสำหรับทุกคน เพื่อความเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต และเพื่อความเจริญมั่นคงในกุศลธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป เพราะเหตุว่า อีกไม่นาน ทุกคนก็จะหายไปจากโลกนี้ ใครจะไปก่อน ใครจะไปทีหลัง ช้าหรือเร็วนั้นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ที่น่าคิด ก็คือว่าจากไม่เคยเป็นคนนี้แล้วก็มาเป็นคนนี้ แล้วก็หมดสิ้นการเป็นบุคคลนี้ ทุกคนเหมือนกันหมด แต่ระหว่างที่ยังเป็นบุคคลนี้อยู่ ยังไม่ได้หายไปจากโลกนี้ จะทำอะไร ระหว่างความดีกับความชั่ว?

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com , โทร. ๐๘๕- ๖๒๑๗๑๐๖]